

ระบบคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ไทยในมุมมองภาษาศาสตร์ปริฐาน System of Auto-part Terms in Thai in the View of Cognitive Linguistics

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา¹

Unchalee Singnoi Wongwattana²

(Received: 23 May 2019; Revised: 9 July 2019; Accepted: 19 July 2019)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีไวยากรณ์การสร้างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ อรรถศาสตร์หมวดหมู่คำเรียก และความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกและโลกทัศน์และวัฒนธรรมไทย ข้อมูลได้จากทั้งตัวบทที่ปรากฏใช้และจากการชักข้อมูล การวิเคราะห์อาศัยกรอบแนวคิดทางภาษาศาสตร์ปริฐาน ผลการวิจัยพบว่าไวยากรณ์คำเรียกแสดงหน้าที่การสื่อสารและวากยสัมพันธ์ที่หลากหลาย อรรถศาสตร์คำเรียกมี 2 ชนิดหลักคือเชิงประสมสร้างที่มีความหมายที่โปร่งใสและเชิงจินตภาพที่แสดงความหมาย 3 ประเภทได้แก่ ความหมายอุปลักษณ์ แสดงสิ่งของมนุษย์ สัตว์ และพืช ความหมายนามนัย แสดงหน้าที่ ตำแหน่ง รูปทรง วัสดุ และอวัยวะที่เกี่ยวข้อง และความหมายคำนามนัย ใช้เมื่อชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ยากต่อการระบุ และหมวดหมู่นี้สะท้อนสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อม ระบบคิดและวิธีที่คนไทยเชื่อมโยงชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์กับสิ่งอื่นๆ

คำสำคัญ: คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ ภาษาศาสตร์ปริฐาน หมวดหมู่และโครงสร้าง โลกทัศน์และวัฒนธรรม

Abstract

The research aimed to seek for the grammatical strategy of auto-part term creation, their semantic aspects, and the relation of the terms and the Thai worldviews and culture. Data were taken from both occurring texts and elicitation. The analysis was based on cognitive linguistic frameworks. The results show that the grammatical aspect reveals a variety of communicative and syntactic features. Semantically, there are two types of auto-part terms: compositional meanings which are transparent and figurative ones which are in three types: metaphorical meanings displaying objects, human, animals and plants; metonymic meanings displaying functions, positions, shapes, materials and involving body-parts, and counter-metonymic ones used when auto parts are relatively difficult to be identified. The category reflects surrounding entities, thought and the way the Thai people relate auto parts to the other entities.

Keywords: Auto-part terms, Cognitive linguistics, Category and categorical structure, Worldviews and culture

¹ ศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญา และศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² Professor Dr., Department of Linguistics Folklore Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Naresuan University

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับกลวิธีการสร้างคำเพื่อใช้สื่อสารที่สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์และวัฒนธรรมไทยเป็นความก้าวหน้าในการศึกษาเรื่องวิทยานวาคำและอรรถศาสตร์ปริธานในบริบทของประเทศไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสิ่งหรือกิจกรรมพื้นฐานในการใช้ชีวิตประจำวันของคนไทย อาทิ คำเรียกชื่อพืชไทย (Wongwattana, 2011) คำเรียกชื่อพืชกลุ่มชาติพันธุ์ไท (อัญชลี สิงห์น้อย และสุพัตรา จิรันทนาภรณ์, 2556; อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557, 2560) การประสมสร้างคำกลุ่มชาติพันธุ์ไท (Wongwattana, 2016, 2018) ชื่อหมู่บ้านจังหวัดยะลา (Saleh and Wongwattana, 2019) เป็นต้น

การศึกษาเกี่ยวกับหมวดหมู่คำเรียกชื่อชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์มีความแตกต่างออกไปเนื่องจากเป็นการศึกษาหมวดหมู่คำที่ไม่ใช่สิ่งหรือกิจกรรมขั้นพื้นฐานหรือในชีวิตประจำวันเช่นงานวิจัยที่ผ่านมาหากอยู่ในแวดวงของอุตสาหกรรมยานยนต์ซึ่งเป็นเชิงพาณิชย์และนวัตกรรม อันเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ปรากฏในนโยบายการวิจัยและพัฒนาประเทศในยุคประเทศไทย 4.0 ซึ่งผลการวิจัยจะแสดงให้เห็นถึงความคิดของคนไทยที่มีต่ออุตสาหกรรมยานยนต์และวิธีการที่คนไทยสร้างคำใช้เกี่ยวกับแวดวงอุตสาหกรรมดังกล่าว ผลการวิจัยลักษณะภาษาของคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าในด้านอุตสาหกรรมยานยนต์ในสังคมไทย นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังแสดงการเชื่อมโยงหรือบูรณาการอุตสาหกรรมไทยกับวงการมนุษยศาสตร์หรือภาษาศาสตร์อีกด้วย

ในแวดวงวิชาการด้านภาษาศาสตร์นั้น มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าหมวดหมู่คำเรียกชื่อชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์นั้น เป็นกลุ่มคำที่ใช้จินตนาการหรือข้อมูลด้านปริธานอย่างโดดเด่นของคนไทยผู้คิดสร้างคำขึ้นมา เป็นต้นว่า *กล็องยา* *ขาไก่* *ลูกหมาก* *ปีกนก* *คอม้า* *หมอน้ำ* *ลูกปืน* ฯลฯ ซึ่งไม่ได้แสดงความเป็นอุตสาหกรรมยานยนต์ แต่เหตุใดคำเหล่านี้จึงมีการนำมาใช้หรือรวมเข้าไปอยู่ในหมวดหมู่ดังกล่าวได้ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ดังกล่าวผ่านขั้นตอนการนำมาใช้อย่างไรและเพราะสาเหตุใดซึ่งคำตอบนอกจากจะนำมาซึ่งความก้าวหน้าของแวดวงอรรถศาสตร์ปริธานแล้ว ยังทำให้การศึกษาเรื่องการสร้างคำในบริบทไทยมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผลการวิจัยสามารถเป็นข้อมูลศึกษาให้กับศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น คติชนวิทยา มานุษยวิทยาวัฒนธรรม สังคมวิทยา ตลอดจนการเชื่อมโยงไปถึงศาสตร์ทางด้านอุตสาหกรรมยานยนต์ได้ไม่มากนัก

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษากลวิธีทางไวยากรณ์การสร้างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์
- 2) เพื่อศึกษาอรรถศาสตร์ของหมวดหมู่คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์
- 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์และโลกทัศน์และวัฒนธรรมไทย

3. ทฤษฎีและกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

งานวิจัยนี้อาศัยแนวคิดและทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา (Functional-typological Grammar) อรรถศาสตร์ปริธาน (Cognitive Semantics) และการกลายเป็นศัพท์ (Lexicalization) เป็นหลัก

3.1 ไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา

ทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษาเป็นแนวคิดหนึ่งในภาษาศาสตร์ปริธาน นำโดย Givón (2001) เน้นการพิจารณาประโยคหรือกลุ่มคำ โดยแบ่งพิจารณาเป็น 2 กลุ่ม คือประโยคพื้นฐาน

(simple clauses) และหน่วยสร้างซับซ้อนหรือประโยคแปร (variations) ที่แปรไปจากประโยคพื้นฐานในการใช้สื่อสารบริบทเฉพาะ ประโยคพื้นฐานเป็นประโยคที่มีสถานภาพเป็นประโยคหลัก (main) เป็นวัจนกรรมบอกกล่าว (declarative) เป็นเชิงรับรอง (affirmative) และเป็นกรรตุวาท (active) ใช้เป็นประโยคต้นหรือจุดอ้างอิงทางไวยากรณ์

ในการวิเคราะห์ไวยากรณ์ประโยคนั้นมีแนวคิดหลักที่สำคัญได้แก่ โครงสร้างหน่วยนามร่วม (argument structure) ซึ่งเป็นแนวทางในการอธิบายประโยคชนิดต่างๆ โดยพิจารณาชนิดของกริยา เนื่องจากถือว่ากริยาเป็นแกนความ (nucleus) ของประโยค โดยแบ่งกริยาออกเป็น สภาพการณ์ (state) เหตุการณ์ (event) หรือการกระทำ (action) ซึ่งแบ่งโดยบทบาทเชิงอรรถศาสตร์ (semantic roles) ของหน่วยนามร่วม (arguments) อย่างน้อยได้แก่ ผู้กระทำ (agent) ผู้ทรงสภาพ (patient) ผู้รับรู้ (dative) เครื่องมือ (instrument) สถานที่ (locative) ผู้ได้ประโยชน์ (benefactive) ผู้ร่วมกระทำ (associative) และลักษณะ (manner) ซึ่งกริยาแต่ละชนิดจะมีลักษณะเป็นกลุ่มของหน่วยนามร่วม นอกจากนี้หน่วยนามร่วมยังแสดงความสัมพันธ์เชิงไวยากรณ์ (grammatical relations) กับกริยาในประโยค ได้แก่ ประธาน (subject) กรรม (object) กรรมอ้อม (indirect object) ภาคแสดง (predicate) และวิเศษณ์ (adverbial) ดังนั้นในขณะที่บทบาทเชิงอรรถศาสตร์เป็นการอธิบายอรรถศาสตร์ของเหตุการณ์หรือสภาพการณ์ ความสัมพันธ์เชิงไวยากรณ์เป็นการอธิบายวากยสัมพันธ์ของประโยค ประโยคพื้นฐานหนึ่งๆ จึงอธิบายได้ในลักษณะที่เป็นกรอบคู่ปฏิภาคระหว่างบทบาทเชิงอรรถศาสตร์และความสัมพันธ์เชิงไวยากรณ์ของหน่วยนามร่วม คู่ปฏิภาคดังกล่าวถือเป็นแกนของโครงสร้างไวยากรณ์ประโยค ซึ่งกลุ่มของคู่ปฏิภาคที่มีลักษณะแตกต่างกันก็จะทำให้ประโยคพื้นฐานเป็นชนิดที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งในแต่ละภาษาจะมีระบบของคู่ปฏิภาคที่แตกต่างกันไปเป็นระบบของโครงสร้างหน่วยนามร่วมของภาษานั้นๆ

จากเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวทำให้มีการแบ่งประโยคพื้นฐานเป็นชนิดต่างๆ ที่เป็นแบบลักษณะได้แก่ 1) กริยาไร้ประธาน (subjectless verbs) 2) สัมพันธกริยา (copular verbs) 3) กริยากรรมพื้นฐาน (simple intransitive verbs) 4) กริยากรรมพื้นฐาน (Simple transitive verbs) 5) กริยากรรมกับกรรมอ้อม (Intransitive verbs with an indirect object) 6) กริยาทวิกรรม (bi-transitive verbs) 7) กริยากับส่วนเติมเต็ม (Verbs with clausal/ verbal complements) และ 8) กริยากับประธานเชิงประโยค (verbs with clausal subjects)

สำหรับประโยคแปรนั้น Givón (2001) และ Lambrecht (1994) ได้แสดงแบบลักษณะของรูปและหน้าที่ของหน่วยสร้างประโยคที่ปรากฏใช้ในบริบทที่แตกต่างไปจากประโยคมูลฐาน ได้แก่ 1) หน่วยสร้างประโยคกรรมวาท (passive construction) 2) หน่วยสร้างประโยคปรากฏ (existential/presentative construction) 3) หน่วยสร้างประโยคเคลิฟต์ (cleft construction) 4) หน่วยสร้างประโยคคลาดส่วนไปซ้าย (left-dislocation construction) 5) หน่วยสร้างประโยคคลาดส่วนไปขวา (right-dislocation construction) 6) หน่วยสร้างประโยคย้ายส่วนไปหน้า (fronting/Y-movement construction)

3.2 อรรถศาสตร์ปริชาน

การพิจารณาด้านอรรถศาสตร์ในงานวิจัยนี้อาศัยมุมมองของอรรถศาสตร์ปริชานแนวหนึ่ง (Lakoff and Johnson, 1980; Lakoff, 1987, 1995) ซึ่งมุ่งศึกษาความหมายโดยพิจารณาการจำแนกหมวดหมู่และโครงสร้างหมวดหมู่เป็นสำคัญ และผลของการศึกษานี้สามารถแสดงมโนทัศน์ของผู้คนในแต่ละ

วัฒนธรรม การศึกษาแนวนี้มีความเห็นว่าการที่จะทำความเข้าใจสรรพสิ่งใดก็ตามในโลกนี้ เราต้องทำความเข้าใจทั้งหมดหมู่ ไม่ใช่แต่สิ่งนั้นๆ เพียงลำพัง เช่นเดียวกันนี้ คำต่างๆ ในภาษาจะสามารถเข้าใจได้ดีต้องมีแนวคิดของการจัดหมวดหมู่ ซึ่งในทัศนะของอรรถศาสตร์ปริชานนั้นหมวดหมู่มีความซับซ้อนมากกว่าในแนวคิดที่ผ่านมา ซึ่งเป็นเพียงการรวมกันของสมาชิกที่มีคุณสมบัติร่วมกันเท่านั้น ยังไม่สามารถแยกแยะคำที่มีความหมายคล้ายกันได้อย่างชัดเจน และไม่ได้แสดงการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแต่อย่างใด

ทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชานมองว่าหมวดหมู่เป็นวิธีที่ผู้คนจัดจำแนกสิ่งต่างๆ เป็นหมวดหมู่ที่มีความสลับซับซ้อนซึ่งรวมเอาประสบการณ์ของผู้คนและภาพพจน์ที่เป็นการรับรู้กลไกกิจกรรมต่างๆ และวัฒนธรรมดังที่ปรากฏในการใช้ภาษาเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical) นามนัย (metonymic) และมโนภาพอื่นๆ ไว้ด้วย ซึ่งลักษณะที่เป็นจินตภาพ (imaginary) ของหมวดหมู่ดังกล่าวควรจะต้องให้ความสำคัญในฐานะ “แก่น” ของการศึกษาความหมายด้วยเช่นกัน ดังนั้นการให้คำจำกัดความของคำต่างๆ ในภาษาควรจะต้องมีเรื่องของ จินตภาพเป็นแกนสารด้วย

ในการจัดจำแนกหมวดหมู่สรรพสิ่งนั้น นอกจาก Lakoff (1987) จะมองว่าการให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ ก็คือการจำแนกหรือจัดหมวดหมู่ให้กับสรรพสิ่งแล้ว ยังมองหมวดหมู่ในแนวของทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) อันเป็นแนวคิดที่ถือกำเนิดมาจากการงานวิจัยของ Rosch (1973, 1977, 1978) ซึ่งหมวดหมู่มีลักษณะช่องว่างที่ยืดหยุ่น นั่นคือ A B C และ D เป็นหมวดหมู่ที่อาจเกิดทับซ้อนกันได้ ในแต่ละหมวดหมู่จะมีสมาชิกที่มีคุณสมบัติของหมวดหมู่ไม่เท่าเทียมกัน สมาชิกในส่วนที่ไม่ทับซ้อนจะสามารถเป็นตัวแทนของหมวดหมู่ได้ดีที่สุด เพราะสามารถแสดงคุณสมบัติสำคัญของสมาชิกส่วนใหญ่ได้ เรียกว่าเป็นสมาชิกต้นแบบ (prototypical members) ส่วนสมาชิกที่อยู่ในบริเวณทับซ้อนนั้นจะแสดงคุณสมบัติของหมวดหมู่ได้น้อยลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปในเชิงอุปลักษณ์และจะต่อเนื่องลดหลั่นกันไปไม่ขาดตอน (non-discrete continuum) จนกระทั่งไม่สามารถเป็นตัวแทนของหมวดหมู่เดิมได้ หรือขาดไปเป็นสมาชิกของหมวดหมู่อื่น

ในแนวคิดที่เกี่ยวกับโครงสร้างความหมายนั้น (Lakoff, 1987) ได้นำเสนอตัวแบบปริชานเชิงอุดมคติ (Idealized Cognitive Models: ICMs) ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดเรื่องกรอบอรรถศาสตร์ (frame semantics) ของนักภาษาศาสตร์ปริชานที่นำโดย Fillmore (1982b) โดย ICMs นี้จะทำให้เกิดผลพลอยได้เป็นลักษณะของโครงสร้างหมวดหมู่และผลกระทบที่เกิดจากความเป็นต้นแบบของสมาชิกหมู่มาก ซึ่งแต่ละ ICM มีลักษณะที่ซับซ้อนประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 4 ประการได้แก่ โครงสร้างประพจน์ (propositional) โครงสร้างกรอบจินตภาพ (image-schematic) คู่อุปลักษณ์ (metaphoric mappings) และคู่นามนัย (metonymic mappings)

ในแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน (Lakoff and Johnson, 1980) นั้นเห็นว่าอุปลักษณ์ (metaphor) เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความคิด (thought) การกระทำ (action) และคำพูด (speech) ล้วนอยู่บนพื้นฐานอุปลักษณ์ทั้งสิ้น ดังนั้นอุปลักษณ์จึงเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์วัฒนธรรม (cultural concepts) ของคนกลุ่มต่างๆ ได้ อุปลักษณ์ในแนวคิดนี้จึงเรียกว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor)

ส่วนนามนัย (Metonymy) อาจแยกเป็นปริชานขั้นพื้นฐานในอีกลักษณะหนึ่งด้วยการใช้ลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่สามารถเข้าใจได้ดีหรือรับรู้ได้ง่าย แทนอีกสิ่งหนึ่งที่สัมพันธ์กัน Lakoff and Johnson (1980) ได้นำเสนอความสัมพันธ์ในลักษณะของนามนัยหลายรูปแบบ เช่น ส่วนแทนองค์รวม สถานที่แทนเหตุการณ์

สถานที่แห่งองค์กร ผู้ควบคุมแทนสิ่งถูกควบคุม ฯลฯ ซึ่งต่อมา Lakoff (1987; 78) ได้นำเสนอเกณฑ์ที่ชัดเจนขึ้น คือ “There is a ‘stand for’ relation that may hold between two elements A and B, such that one element of the ICM, B, may stand for another element A.”

มีการจำแนกหมวดหมู่ในอีกลักษณะหนึ่งคือ การจัดจำแนกหมวดหมู่แบบพื้นบ้าน (folk categorization) หรือหมวดหมู่แบบอนุกรมวิธาน (taxonomy) มีจุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนที่ทำการศึกษามี มโนทัศน์หรือความคิด ค่านิยม ทศนคติ และมีการมองโลกอย่างไร มีการศึกษาที่เป็นการศึกษาเชิงอาทิ Brown (1958) Rosch and Miller (1976) และ Kay and Mcdaniel (1978) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการศึกษาเกี่ยวกับ มโนทัศน์และการจัดจำแนกหมวดหมู่แบบพื้นบ้านในเวลาต่อมา การจัดจำแนกแบบอนุกรมวิธานนี้ก่อให้เกิด แนวคิดเรื่อง ระดับพื้นฐาน (basic level) เริ่มโดย Brown (1958) ที่กล่าวว่า การจัดจำแนกหมวดหมู่มีระดับ ที่เป็นพื้นฐาน ซึ่งสิ่งที่จัดอยู่ในระดับพื้นฐานนี้จะอยู่ในระดับกลางที่พอดี กล่าวคือ ไม่กว้างหรือแคบเกินไป และจะต้องเป็นสิ่งหรือเป็นคำที่เรียนรู้ได้เร็ว จดจำง่าย และใช้บ่อย ระดับซึ่งอยู่สูงกว่าระดับกลาง จะเป็นระดับที่กว้างเกินไป และระดับซึ่งอยู่ต่ำกว่าระดับกลางจะเป็นระดับที่แคบเกินไป เช่น สัตว์ เป็นระดับ ที่สูงกว่า หมา/สุนัข เป็นระดับกลาง และ โกลเด้นรีทรีฟเวอร์ เป็นระดับต่ำกว่า ซึ่งคำว่า หมา/สุนัข เป็นคำที่ จัดให้อยู่ระดับพื้นฐานเนื่องจากเป็นคำที่สั้น จดจำง่าย และใช้บ่อยในบริบทต่างๆ มากกว่า สัตว์ หรือ โกลเด้นรีทรีฟเวอร์

ในการศึกษาที่สอดคล้องกันกับการจำแนกหมวดหมู่ของ Brown นี้ Rosch and Miller (1976) มีผลงาน ที่มีชื่อเสียงเรื่องผลกระทบของระดับพื้นฐาน (Basic Level Effect) โดยกล่าวว่าระดับพื้นฐานที่สุดของการ จำแนกประเภทจะอยู่ในระดับกลางโดยให้เหตุผลว่าคำที่จัดอยู่ในระดับกลางที่ว่าเป็นคำที่สั้นจดจำง่าย และใช้บ่อยในชีวิตประจำวัน ส่วนคำที่อยู่ในระดับต่ำลงไปจากระดับพื้นฐานนั้นจะเป็นคำไม่พื้นฐานที่มีความ เฉพาะเจาะจงและจัดเป็นคำที่อยู่ภายใต้หมวดหมู่ที่อยู่ในระดับพื้นฐานอีกทีหนึ่ง

3.3 การกลายเป็นคำศัพท์

การกลายเป็นคำศัพท์เป็นการเปลี่ยนแปลงของหน่วยไวยากรณ์ในระดับที่ใหญ่กว่าคำเช่นวลี หรือประโยคมาเป็นคำศัพท์ ซึ่งมักอยู่ในลักษณะของคำประสมที่มีความหมายจำเพาะ (idiosyncratic meaning) เหมือนกับคำเดียวคำหนึ่งๆ ที่ไม่สามารถแสดงความหมายปกติที่ได้จากกระบวนการทาง ไวยากรณ์ ต้องเรียนรู้แบบรูปต่อรูป (Levi, 1978) นอกจากนี้ Downing (1977) กล่าวว่าเมื่อนำคำประสม กันแล้ว คำสมาชิกตัวใดตัวหนึ่งของคำประสมอาจเปลี่ยนแปลงความหมายหรือความหมายนั้นสูญหายไป จากคำในเวลาต่อมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเกิดเป็นการใช้ความหมายเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical meaning) หรือ ความหมายเปลี่ยนเป็นความหมายใกล้เคียง (metonymic meaning) ทำให้ความหมายของ คำประสมไม่สามารถทำนายได้จากหน่วยสมาชิกอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม Selkirk (1982) ได้จำแนกคำประสมออกเป็น 2 กลุ่มตามลักษณะของความหมายคือ คำประสมที่ให้ความหมายตรงไปตรงมาและคำประสมที่เป็นธรรมเนียม (conventionalized compounds) ซึ่งมีความหมายที่จำเพาะ คำประสมชนิดแรกมีวากยสัมพันธ์และความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ที่เรียบง่าย และตรงไปตรงมาตามคำสมาชิก ในขณะที่ชนิดที่สองเป็นชนิดที่ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำซึ่งอาจแบ่ง ได้อีกเป็น 2 ระดับคือ คำประสมที่เป็นธรรมเนียมบางส่วน และคำประสมที่เป็นธรรมเนียมเต็มรูปแบบ หรือ มีการใช้ในเชิงอุปลักษณ์ไปแล้ว

ในช่วงต่อมาได้มีการศึกษาจำนวนหนึ่ง เช่น Bauer (1983, 1992) Ryder (1999) และ Brinton and Traugott (2005) พบว่าขั้นตอนก่อนที่จะเกิดการกลายเป็นคำศัพท์นั้นมีนัยสำคัญเช่นกัน จึงได้เสนอขั้นตอนดังกล่าวรวมไว้ด้วยกันเป็นสามขั้นตอน คือ 1) NONCE FORMATION เป็นขั้นที่คำซับซ้อนที่ถูกสร้างใหม่โดยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากวลี ใช้ในสถานการณ์หรือบริบทเฉพาะ 2) INSTITUTIONALIZATION เป็นขั้นตอนที่จะเกิดขึ้นเมื่อได้รับการยอมรับจากชุมชนผู้พูดภาษานั้นๆ และ 3) LEXICALIZATION ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อถ้อยคำที่ยอมรับโดยชุมชนนั้นสูญเสียคุณลักษณะ (semantic features) บางประการไปตามกาลเวลาและในที่สุดจนไม่สามารถคาดเดาความหมายจากการประสมคำได้เสมือนเป็นสิ่งที่แสดงหน่วยคำเดี่ยวๆ หน่วยหนึ่งเท่านั้น (monomorphemic entity)

วิธีการวิจัย

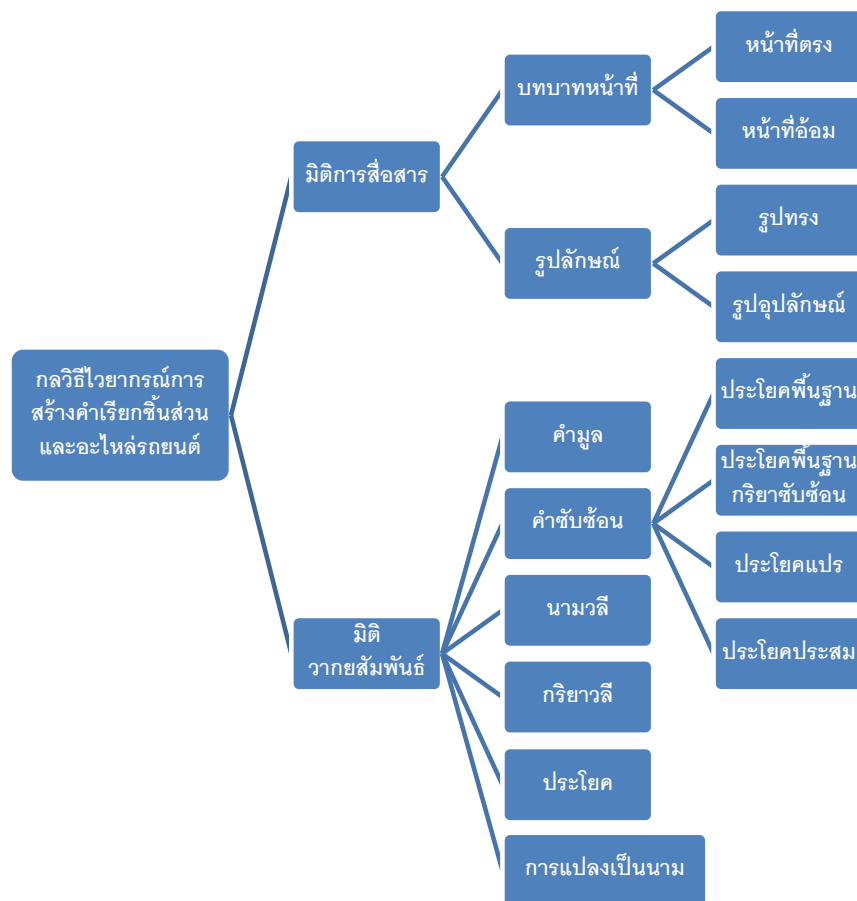
งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยพื้นฐานที่เป็นการวิจัยอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์การใช้ภาษาในหน้าที่และวากยสัมพันธ์เฉพาะด้านเพื่อสื่อความหมายอย่างเป็นระบบ ข้อมูลงานวิจัยเป็นคำเรียกชื่อชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์จำนวน 537 คำ จากพจนานุกรมศัพท์ยานยนต์และอะไหล่รถยนต์ทั้งที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นรูปเล่มและทางอินเทอร์เน็ตที่สำคัญจำนวนไม่น้อยกว่า 5 แหล่งข้อมูล และการชักข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเช่นช่างซ่อมรถยนต์จำนวน 3 ราย มีการวิเคราะห์แบ่งเป็น 3 ส่วนได้แก่ 1) วิเคราะห์หากลวิธีไวยากรณ์การสร้างคำ โดยจะพิจารณาว่าเป็นคำที่มีหน้าที่การสื่อสาร โครงสร้าง และวากยสัมพันธ์อย่างไรบ้าง โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษาซึ่งพิจารณาหน้าที่ของภาษาเป็นหลัก 2) วิเคราะห์หรือรหัสศาสตร์คำเรียก โดยพิจารณาในลักษณะหมวดหมู่ โดยจำแนกสมาชิกคำในหมวดหมู่ออกเป็นต้นแบบและไม่ใช้ต้นแบบที่เกิดจากจินตภาพประเภทต่างๆ ตามทฤษฎีหรือรหัสศาสตร์ปริชาน และ 3) พิจารณานาเหตุผลของการใช้ตัวแบบปริชานแต่ละชนิด ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์และโลกทัศน์และวัฒนธรรมไทย

ผลการวิจัย

1. ไวยากรณ์การสร้างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์

คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ที่ปรากฏใช้ในภาษาไทยส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 95 เป็นการสรรสร้างคำเรียกใหม่ตามกฎไวยากรณ์ไทยเพื่อใช้ในภาษาไทย เช่น กระจังหน้า พวงมาลัย กันชน ฯลฯ มีเพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นที่เป็นการใช้คำยืมจากภาษาอังกฤษ เช่น เกียร์ (gear) คลัตช์ (clutch) คอนโซล (console) ฯลฯ ซึ่งการสรรสร้างคำเรียกในที่นี้รวมถึงการนำคำยืมภาษาอังกฤษที่เป็นคำมูลมาประกอบเข้าด้วยกันตามกฎไวยากรณ์ไทยด้วย เช่น ก้านกระทุ้งวาล์ว ก้ามปูเกียร์ เข็มไมล์ ฯลฯ

การสรรสร้างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ด้วยกลวิธีไวยากรณ์ในภาษาไทยปรากฏใน 2 มิติ ได้แก่ มิติการสื่อสารและมิติวากยสัมพันธ์ ซึ่งแต่ละมิติแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ต่อไปอีก เป็นโครงสร้างไวยากรณ์หมวดหมู่คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ที่ซับซ้อน ดังแสดงเป็นอนุกรมวิธานในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 อนุกรมวิธานโครงสร้างโวหารณ์หมวดหมู่คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์

1.1 มิตการสื่อสาร

การสรรสร้างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ในมิตการสื่อสารปรากฏใน 2 กลวิธี ได้แก่ การสรรสร้างคำตามบทบาทหน้าที่ (roles) และตามรูปลักษณ์ (appearance) ของชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสรรสร้างคำตามบทบาทหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 89

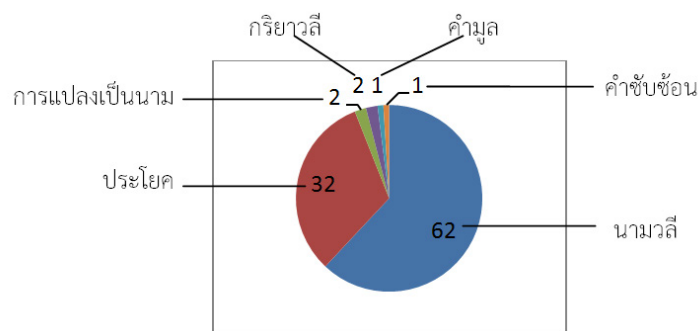
1) กลวิธีบทบาทหน้าที่ แบ่งได้เป็นอีก 2 ลักษณะคือ หน้าที่ตรง (direct functions) และหน้าที่อ้อม (indirect functions) โดยลักษณะหน้าที่อ้อมปรากฏมากกว่า คือในอัตราร้อยละ 66 การสร้างคำลักษณะหน้าที่ตรงจะแสดงหน้าที่ที่ชัดเจนว่าชิ้นส่วนหรืออะไหล่ชิ้นนั้นๆ มีหน้าที่อะไรในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของรถยนต์ โดยจะมีหน่วยกริยาซึ่งเป็นหน่วยหลักของโครงสร้างคำเรียกเป็นตัวระบุหน้าที่ เช่น *กรองน้ำมันเครื่อง* *กันโคลน* *ประกบดิน* ฯลฯ ส่วนการสร้างคำลักษณะหน้าที่อ้อมจะแสดงหน้าที่ของชิ้นส่วนหรืออะไหล่ผ่านคำนามหลักของโครงสร้างคำเรียกซึ่งเป็นชิ้นส่วน โดยไม่มีหน่วยกริยาระบุหน้าที่โดยตรง เช่น *กระຈังหน้า* *อ่างน้ำมันเครื่อง* *หลังคาร์บแดด* ฯลฯ

2) กลวิธีรูปลักษณ์ แบ่งได้เป็น รูปทรง (shape) ที่แสดงรูปร่างของชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์นั้นๆ โดยตรง เช่น *กากบาท* *กระຈังหน้า* ฯลฯ และรูปอุปลักษณ์ (metaphorical figure) ที่แสดงรูปร่างของชิ้นส่วน

และอะไรรถยนต์นั้นโดยผ่านกระบวนการปริชาน เช่น พวงมาลัย กล้องยา ปีกนก ฯลฯ ซึ่งรูปอุปลักษณ์ปรากฏเป็นส่วนใหญ่ ในอัตราส่วนร้อยละ 96

1.2 มิติวากยสัมพันธ์

คำเรียกชิ้นส่วนและอะไรรถยนต์พบปรากฏในโครงสร้างวากยสัมพันธ์ที่หลากหลายในแนวคิดและทฤษฎีภาษาศาสตร์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา (Givón, 2001) ได้แก่ คำมูล (single words) คำซับซ้อน (complex words) นามวลี (noun phrases) กริยาวลี (verb phrases) ประโยค (clauses) และการแปลงเป็นนาม (nominalization) โดยส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างเหนือระดับคำขึ้นไปโดยเฉพาะในระดับวลี โดยมีอัตราส่วนกลวิธีการสร้างคำดังนี้

ภาพที่ 2 สัดส่วนของลักษณะการสร้างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไรรถยนต์กลวิธีในมิติวากยสัมพันธ์

- 1) กลวิธีคำมูล ปรากฏน้อยมาก เช่น กากบาท แหนบ ประตู ฯลฯ
- 2) กลวิธีคำซับซ้อน ปรากฏใน 2 ลักษณะได้แก่ ลักษณะที่คำแรกเป็นคำบ่งกลุ่มนาม (class term) ของคำหลังซึ่งสำคัญกว่า ฉะนั้นคำหลังจึงสามารถปรากฏได้โดยลำพัง³ ดังตัวอย่างเช่น แผ่น-คลัทช์ หรือ คลัทช์ แผ่น-ปาย หรือ ปาย วง-แหวน หรือ แหวน ฯลฯ อีกลักษณะหนึ่งได้แก่คำซ้อนความหมาย ฉะนั้นคำหลังจึงสามารถปรากฏได้โดยลำพังเช่นกัน เช่น ดอกจอก-เฟืองท้าย หรือ เฟืองท้าย
- 3) กลวิธีนามวลี มีโครงสร้าง คำหลัก-ส่วนขยาย เช่น กล้องฟิวส์ แบ้นคลัทช์ แป็บเหล็ก ฯลฯ โดยส่วนขยายอาจมีหลายประเภทที่พบปรากฏพร้อมกันได้ เช่น ข้อต่อ-ท่อร้อน-ในคาร์บูเรเตอร์ เฟือง-ด้านหน้า-ของเพลากำลัง ฯลฯ โครงสร้างคำเรียกกลวิธีนี้อาจซับซ้อน ซึ่งอาจเป็นคำหลักซับซ้อน ส่วนขยายซับซ้อน หรือซับซ้อนทั้งคำหลักและส่วนขยาย เช่น [สาย-พาน]-แอร์ หัว-[เพล่า-ขับ] และ [ไส้-กรอง]-[น้ำมัน-เบนซิน] ตามลำดับ นอกจากนี้มีหลายคำในกลวิธีนี้ที่มีความหมายที่ไม่โปร่งใสหรือเป็นเชิงอุปลักษณ์จัดเป็นคำประสมต้นแบบ เช่น คอม่่า พวงมาลัย กล้องยา ฯลฯ
- 4) กลวิธีกริยาวลี มีคำหลักเป็นกริยา พบในหลายรูปแบบ อย่างน้อยได้แก่ภาคแสดงกริยา เช่น กรอง-น้ำมันเครื่อง (กริยา/กระทำ-กรรม/ผู้ทรงสภาพ) และกริยาเรียง (serial verbs) เช่น กัน-ชน (กริยา/กระทำ-กริยา/วัตถุประสงค์)⁴
- 5) กลวิธีประโยค ปรากฏแสดงประโยคหลายชนิด ได้แก่ ประโยคพื้นฐาน เช่น ก้าน-กระทุ้ง-วาล์ว (ประธาน/เครื่องมือ-กริยา/กระทำ-กรรม/ผู้ทรงสภาพ) ประโยคพื้นฐานภาคแสดงกริยาซับซ้อน เช่น

³ กรุณาดูเพิ่มเติมได้ที่ อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2559)

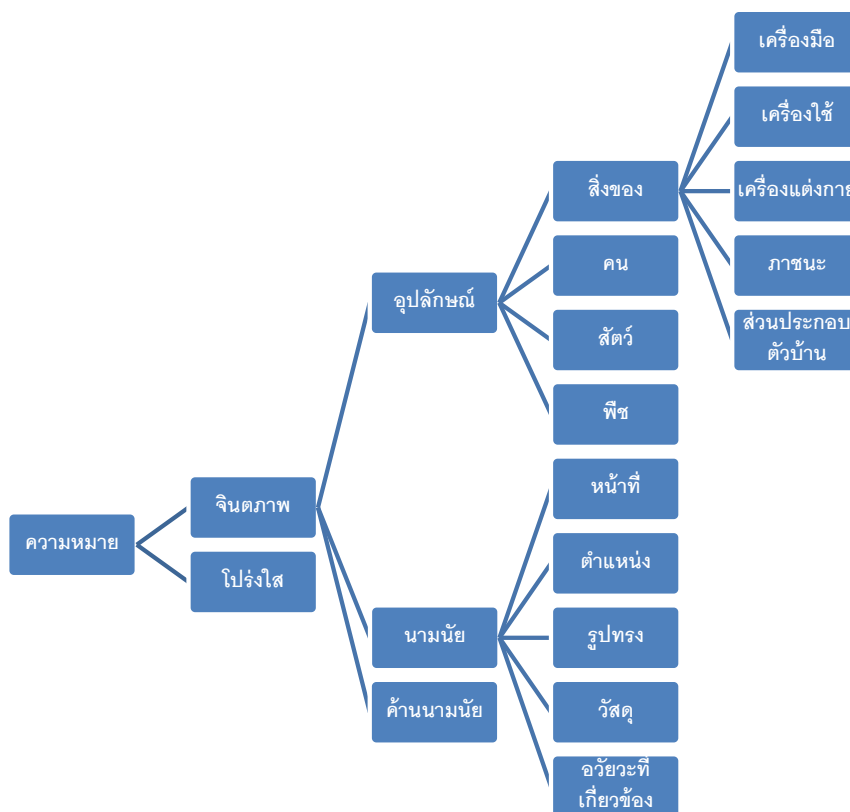
⁴ กรุณาดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับกริยาเรียงในภาษาไทยได้ใน อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2555)

ห้อง-[เผา-ไหม้] (กรรมข้ออม/สถานที่-กริยา[กริยา/กระทำ-กริยา/ผล]) ประโยคแปร เช่น ท่อ-[น้ำ-ล้น] ([หัวเรื่อง: กรรมข้ออม/สถานที่]-[เนื้อหา: ประธาน/ผู้ทรงสภาพ-กริยา]) และประโยคประสม เช่น [คัน-ชัก]-[คัน-ส่ง] ([ประโยค: กรรม/ผู้ทรงสภาพ-กริยา/กระทำ]-[ประโยค: กรรม/เครื่องมือ-กริยา/กระทำ]) โดยทั้งนี้มักปรากฏความสัมพันธ์เชิงไวยากรณ์ ได้แก่ ประธาน กรรม และกรรมข้ออม และบทบาทเชิงอรรถศาสตร์ ได้แก่ ผู้ทรงสภาพ เครื่องมือ และสถานที่

6) กลวิธีการแปลงเป็นนาม (nominalization) ปรากฏตัวแปลงเป็นนาม (nominalizer) คือคำว่า *ที่* และ *ตัว* ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไวยากรณ์ (grammaticalization) มาจากคำนาม ตัวอย่างเช่น *ที่ปิดน้ำฝน* *ตัวควบคุมรอบเดินเบาในคาร์บูเรเตอร์* ฯลฯ

2. อรรถศาสตร์หมวดหมู่คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์

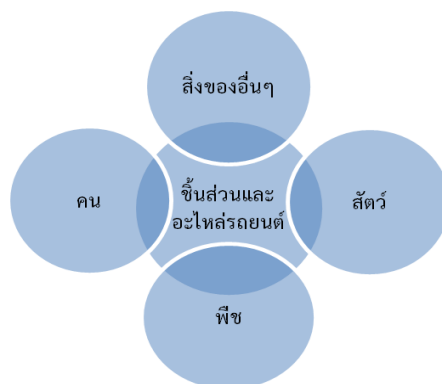
อรรถศาสตร์หรือความหมายของคำเรียกอะไหล่หรือชิ้นส่วนรถยนต์ในภาษาไทยปรากฏใน 2 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายเชิงจินตภาพ (imaginative meaning) โดยปรากฏร้อยละ 52 และความหมายจากการประกอบ (compositional meaning) ซึ่งมีความหมายโปร่งใส (transparent) โดยปรากฏร้อยละ 48 ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากไวยากรณ์การสร้างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ในส่วนนี้จะกล่าวถึงความหมายเชิงจินตภาพ ซึ่งปรากฏได้แก่ อุปลักษณ์ (metaphorical) นามนัย (metonymic) และค่านามนัย (counter-metonymic) ปรากฏร้อยละ 70 ร้อยละ 28 และ ร้อยละ 2 ตามลำดับ ซึ่งสามารถจำแนกต่อไปได้อีกอย่างหลากหลายเป็นโครงสร้างสร้างความหมายหมวดหมู่ที่ซับซ้อน ดังแสดงเป็นแผนภาพ

ภาพที่ 3 อนุกรมวิธานโครงสร้างสร้างความหมายหมวดหมู่คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์

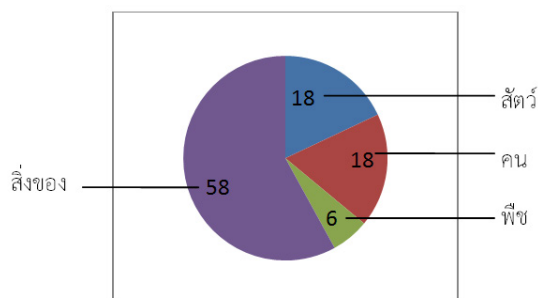
2.1 ความหมายอุปลักษณ์

ความหมายอุปลักษณ์ เกิดจากการแผ่ขยายของหมวดหมู่ขึ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ โดยไปทับซ้อนกับหมวดหมู่อื่นๆ ได้แก่ สิ่งของ คน สัตว์ และพืช ทำให้หมวดหมู่คำเรียกขึ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ ในภาษาไทยเป็นหมวดหมู่ที่ทับซ้อน ดังแสดงในแผนภาพ

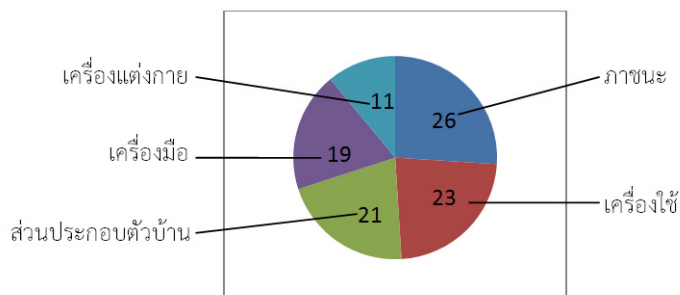
ภาพที่ 4 หมวดหมู่คำเรียกขึ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์และการทับซ้อนกับหมวดหมู่อื่นๆ

สัดส่วนของความหมายเชิงอุปลักษณ์ในหมวดหมู่คำเรียกขึ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ไม่เท่ากัน ดังนี้

ภาพที่ 5 สัดส่วนของหมวดหมู่เชิงอุปลักษณ์ในคำเรียกขึ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์

1) อุปลักษณ์สิ่งของสามารถจัดได้เป็นกลุ่มต่างๆ ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย ภาชนะ และส่วนประกอบตัวบ้าน ในสัดส่วนที่แตกต่างกันดังนี้

ภาพที่ 6 สัดส่วนของหมวดหมู่เชิงอุปลักษณ์สิ่งของในคำเรียกขึ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์

ภาชนะ ปรากฏมากที่สุด พบเป็นที่ใส่อาหารและน้ำ เช่น จาน ถ้วย ถัง หม้อ ฝา อ่าง พาน กระบอก กระปุก กระทะ ตะแกรง ฯลฯ ดังตัวอย่าง

- (1) ก. จานดินเบรค
- ข. กระบอกน้ำมันคลัทช์
- ค. หม้อน้ำ

ภาพที่ 7 จานดินเบรค กระบอกน้ำมันคลัทช์ และหม้อน้ำ

ส่วนประกอบตัวบ้าน ปรากฏเป็นส่วนประกอบและพื้นที่ต่างๆ ในตัวบ้าน เช่น ตัวเรือน ห้อง หลังคา คาน เสา ผนัง ประตู หน้าต่าง บันได ฯลฯ ดังตัวอย่าง

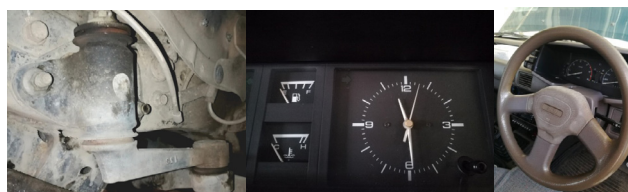
- (2) ก. ตัวเรือนเครื่องยนต์
- ข. คานวาล์วปีกผีเสื้อ
- ค. บันไดข้างรถยนต์

ภาพที่ 8 ตัวเรือนเครื่องยนต์ คานวาล์วปีกผีเสื้อ และบันไดข้างรถยนต์

เครื่องใช้ ปรากฏเป็นส่วนประกอบในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันทั่วไปรวมกิจกรรมบันเทิง ด้วย เช่น กล้องยา แปรง หวี เทียน เข็ม นาฬิกา ตุ๊กตา แตร พวงมาลัย บายศรี ฯลฯ ดังตัวอย่าง

- (3) ก. กล้องยา
- ข. เข็มไม้
- ค. พวงมาลัย

ภาพที่ 9 กล้องยา เข็มไม้ และพวงมาลัย

เครื่องแต่งกาย ปรากฏเป็นจำพวกเสื้อผ้า เครื่องประกอบการแต่งกาย และเครื่องประดับ เช่น กระโปรง เสื้อ หมวก เข็มขัด แหวน ผ้า สักหลาด ฯลฯ ดังตัวอย่าง

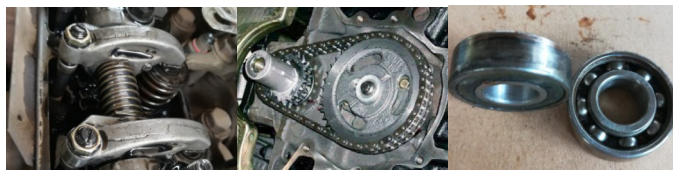
- (4) ก. ผ้าเบรค
ข. เสื้อเกียร์
ค. กระโปรงหน้า

ภาพที่ 10 ผ้าเบรค เสื้อเกียร์ และกระโปรงหน้า

เครื่องมือ ปรากฏเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานหรือภารกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น งานบ้าน งานครัว เครื่องทุ่นแรง และอาวุธ เช่น แม่ปั้ม แม่แรง สอน กระเดื่อง ไซ่ ปืน ลูกปืน ฯลฯ ดังตัวอย่าง

- (5) ก. กระเดื่องวาล์ว
ข. สายพานไซ่เครื่องยนต์
ค. ลูกปืนลูกรอกสายพาน

ภาพที่ 11 กระเดื่องวาล์ว สายพานไซ่เครื่องยนต์ และลูกปืนลูกรอกสายพาน

2) อุปลักษณะคน ปรากฏแสดงอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ดังตัวอย่าง

- (6) ก. ลูกหมาก
ข. แก้มด้านหน้า
ค. คิ้วหน้า

ภาพที่ 12 ลูกหมาก แก้มด้านหน้า และคิ้วหน้า

- 3) อุปลักษณีสถิตว์ ปรากฏแสดงอวัยวะหรือสิ่งที่ได้มาจากสัตว์ ดังตัวอย่าง
- (7) ก. แผลจิ้งหรีด
ข. ปีกนกบน
ค. ขาไก่พวงมาลัย

ภาพที่ 13 แผลจิ้งหรีด ปีกนกบน และขาไก่พวงมาลัย

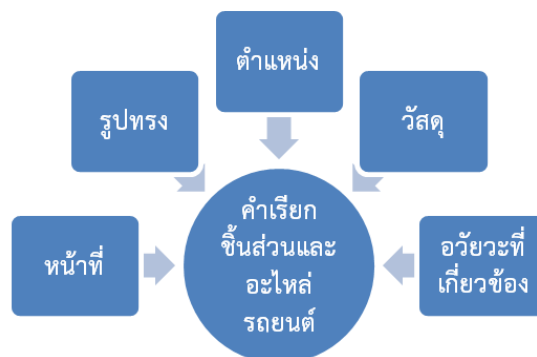
- 4) อุปลักษณพีชหรือส่วนประกอบของพีช ปรากฏในคำเรียกอะไหล่และชิ้นส่วนรถยนต์ ดังตัวอย่าง
- (8) ก. เฟืองดอกจอก
ข. ไขว้ดลมนหน้าเครื่อง
ค. ก้านปิดน้ำฝน

ภาพที่ 14 ดอกจอกเฟืองท้าย ไขว้ดลมนหน้าเครื่อง และก้านปิดน้ำฝน

2.2 ความหมายนามนัย

ความหมายนามนัย ปรากฏในลักษณะที่มีการนำเอาคุณสมบัติเด่นอย่างน้อยได้แก่หน้าที่ (functions) รูปทรง (shapes) ตำแหน่ง (position) วัสดุ (materials) และอวัยวะที่เกี่ยวข้อง (involved body parts) มาใช้เป็นคำหลักในคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ ดังแสดงเป็นแผนภาพ

ภาพที่ 15 คุณสมบัติของคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์

ตัวอย่างนามนัยหน้าที่ เช่น *กรองน้ำมันเครื่อง* กันชน ฯลฯ นามนัยรูปทรง เช่น *เกลียวปรับเดินเบาใน* *คาร์บูเรเตอร์* *กากบาท* ฯลฯ นามนัยตำแหน่ง เช่น *ที่จุดบุหรี่* *จุดต่อสะพานไฟในแบตเตอรี่* ฯลฯ นามนัยวัสดุ เช่น *ยางรถยนต์* *เหล็กกันโคลง* ฯลฯ นามนัยอวัยวะที่เกี่ยวข้อง เช่น *มือจับประตูด้านใน* *มือหมุนกระจก* ฯลฯ

2.3 ความหมายค่านามนัย

ความหมายค่านามนัย เป็นขบวนการทางปริธานที่เป็นไปในทิศทางตรงข้ามกับนามนัย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากการนำองค์ประกอบหนึ่งเป็นตัวแทนขององค์รวม เป็นการนำเอาองค์รวมหรือคำที่อยู่ในระดับเหนือกว่าได้แก่ *เครื่อง* และ *อุปกรณ์* มาใช้เรียกแทนชิ้นส่วนหรืออะไหล่ที่เฉพาะนั้นๆ ซึ่งวิธีการนี้ใช้ในกรณีที่ยากต่อการระบุด้วยกลวิธีปริธานอุปลักษณ์และนามนัย ตัวอย่างของคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ที่มีความหมายค่านามนัย เช่น *เครื่องแปลงไฟฟ้า* *เครื่องควบคุมกำลังของมอเตอร์ไฟฟ้า* *อุปกรณ์วัดแสงอาทิตย์* *อุปกรณ์ตรวจสอบสถานะแบตเตอรี่* ฯลฯ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างโลกทัศน์และวัฒนธรรมไทยและคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์

คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์แสดงโลกทัศน์และวัฒนธรรมไทยที่เป็นอัตลักษณ์โดยผ่านกระบวนการปริธานหรือการใช้ภาษาจินตภาพที่เป็นอุปลักษณ์และนามนัย กล่าวคือ คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์สะท้อนให้เห็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันในวัฒนธรรมไทย ได้แก่ สิ่งของ คน สัตว์ และพืช ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ระบบคิดทางกายภาพเกี่ยวกับหน้าที่ รูปทรง และตำแหน่ง ในมโนทัศน์ของคนไทยซึ่งผู้คนนำมาเชื่อมโยงใช้เรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ ดังแสดงเป็นแผนภาพ

ภาพที่ 16 โลกทัศน์และวัฒนธรรมไทยที่สัมพันธ์กับคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์

1) คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์แสดงให้เห็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันในวัฒนธรรมไทยด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านสิ่งของที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของคนไทย ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย ภาชนะ และส่วนประกอบตัวบ้าน

- เครื่องมือในวัฒนธรรมไทย อย่างน้อยปรากฏได้แก่ แม่ปืม แม่แรง ค้อน สกรู กระเดื่อง ไซ ลูกรอก ปืน ลูกป็น โดยที่บางอย่างแสดงอัตลักษณ์ไทย/ไทที่ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมอื่นๆ ได้แก่ กระเดื่อง ซึ่งครก

กระเบื้อง หี้อ ครกมอ เป็นอุปกรณ์ในครัวเรือนแบบไทยเดิมที่มีมานานหลายชั่วอายุคน มักตั้งอยู่ข้างยั้งข้าว ใช้ประโยชน์ได้มากมาย ใช้ตำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร หรือตำข้าวสารให้เป็นแป้งขนมจีนหรือขนมต่างๆ ในประเพณีงานบุญ 12 เดือน

- เครื่องใช้ในวัฒนธรรมไทย อย่างน้อยปรากฏได้แก่ แปรง กล้องยา หวี เทียน เข็ม หลอดด้าย นาฬิกา ตุ๊กตา แตร พวงมาลัย บายศรี โดยที่บางอย่างแสดงอัตลักษณ์ไทย/ไทที่ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมอื่นๆ ได้แก่ พวงมาลัย บายศรี ซึ่งใช้ในพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะพิธีไหว้ครู พิธีบวงสรวงต่างๆ เป็นต้น

- เครื่องแต่งกายในวัฒนธรรมไทย อย่างน้อยปรากฏได้แก่ กระโปรง เสื้อ หมวก เข็มขัด แหวน

- ภาชนะในวัฒนธรรมไทย อย่างน้อยปรากฏได้แก่ จาน ถ้วย ถัง หม้อ ฝา อ่าง พาน กระบอก กระปุก ตลับ กระทะ ตะแกรง โดยที่บางอย่างแสดงอัตลักษณ์ไทย/ไทที่ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมอื่นๆ เช่น พาน กระบอก เป็นต้น ซึ่งพานปรากฏทั่วไป มักใช้ใส่ของไหว้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีไหว้ครู พิธีบวงสรวง ฯลฯ ส่วนกระบอก เป็นภาชนะใส่น้ำแบบดั้งเดิม ทำจากไม้ไผ่ ปัจจุบันปรากฏใช้ในท้องถิ่น โดยเฉพาะใช้ใส่น้ำจากลูกตาล เป็นต้น

- ส่วนประกอบตัวบ้านในวัฒนธรรมไทย อย่างน้อยปรากฏได้แก่ ตัวเรือน ห้อง หลังคา คาน เสา ผนัง ประตู หน้าต่าง และ บันได

ด้านคนหรือมนุษย์ โดยแสดงอวัยวะร่างกายที่มีบทบาทในชีวิตประจำวันซึ่งอยู่ในมโนทัศน์ของคนไทย อย่างน้อยปรากฏได้แก่ ตัว แขน ขา บ่า คอ หัว หู หน้า คิ้ว แก้ม ลิ้น ฟัน ไล่ ผิว ลูกหมาก

ด้านสัตว์ โดยแสดงชนิดสัตว์ที่มักพบเห็นอยู่เสมอในวัฒนธรรมไทย/ไท และวัฒนธรรมอื่นๆ ข้างเคียง ที่มีบทบาทและความสัมพันธ์กับคนไทยในฐานะเป็นอาหาร แรงงาน พาหนะ ฯลฯ อย่างน้อยได้แก่ ปู กุ้ง ปลา ไก่ ม้า ช้าง หมู แมว หนู นกกระเจียว ผีเสื้อ ผึ้ง จิ้งหรีด หนอน ซึ่งสัตว์ดังกล่าวนี้ปรากฏในคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ ทั้งทางตรง เช่น ตัวหนอน และทางอ้อมโดยผ่านอวัยวะส่วนหนึ่งๆ ของสัตว์ เช่น ครีบ ก้ามปู หัวหมู นมหนู ปีกผีเสื้อ หรืออื่นๆ เช่น แมงจิ้งหรีด รังผึ้ง

ด้านพืช โดยแสดงให้เห็นถึงชนิดพืชหรือส่วนประกอบพืชที่พบมากในภูมิภาคของประเทศไทย มีอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทย อย่างน้อยได้แก่ มะเฟือง ดอกจอก เห็ด เปลือก ใบ ฯลฯ

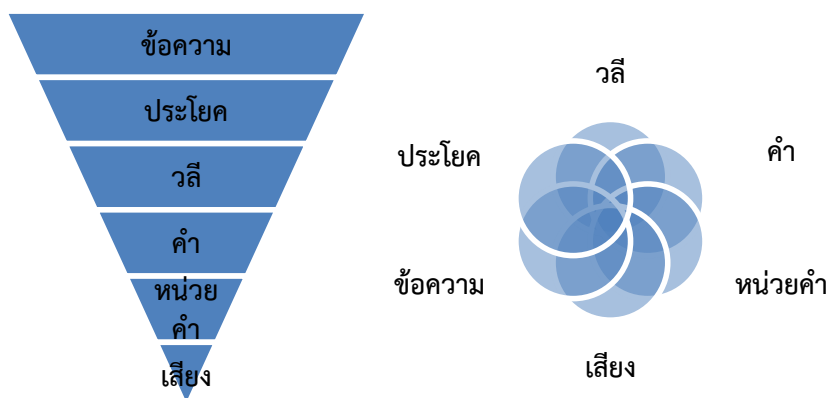
2) คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์แสดงให้เห็นระบบคิดทางกายภาพด้านหน้าที่ รูปทรง และตำแหน่ง ด้านหน้าที่จะแสดงหน้าที่ต่างๆ เช่น เป็นตัวกรอง กัน กัน กระทุ้ง เก็บ ดึง ต่อ ปรับ วัด ส่ง สูบ ฯลฯ ด้านรูปทรงแสดงรูปทรงเช่น รูปทรงกากบาท เกลียว คัน โครง ชอง เป้น แผง แผ่น สาย ฯลฯ และด้านตำแหน่งแสดงตำแหน่งอย่างน้อยได้แก่ ที่ จุด

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้แสดงกลวิธีทางไวยากรณ์ภาษาในการสร้างคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ซึ่งปรากฏพบใน 2 มิติ ได้แก่มิติทางการสื่อสารและมิติทางวากยสัมพันธ์ กลวิธีในมิติทางการสื่อสารจัดเป็นสองกลุ่ม คือบทบาทหน้าที่และรูปลักษณะ กลวิธีบทบาทหน้าที่แสดงทั้งหน้าที่ตรงและหน้าที่อ้อม ส่วนกลวิธีรูปลักษณะแสดงทั้งรูปทรงและรูปอุปลักษณะ สำหรับกลวิธีในมิติทางวากยสัมพันธ์จำแนกได้เป็น 6 กลวิธี ได้แก่ คำมูล คำซับซ้อน นามวลี กริยาวลี ประโยค และการแปลงเป็นนาม ซึ่งกลวิธีประโยคแสดงประโยคประเภทที่แตกต่างกันตามความซับซ้อน ได้แก่ ประโยคพื้นฐาน ประโยคพื้นฐานกริยาซับซ้อน ประโยคแปร และประโยคประสม อรรถศาสตร์ของหมวดหมู่คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ปรากฏใน 2 ประเภท ได้แก่ความหมาย

เชิงจินตภาพและความหมายโปร่งใส ความหมายเชิงจินตภาพปรากฏความหมายอุปลักษณ์ ความหมายเชิงนามนัย และความหมายค่านามนัย ความหมายอุปลักษณ์แสดงอุปลักษณ์สิ่งของ คน สัตว์ และพืช อุปลักษณ์สิ่งของเป็น เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย ภาชนะ วัสดุ และส่วนประกอบตัวบ้าน ส่วนความหมายนามนัยแสดงหน้าที่ ตำแหน่ง รูปทรง วัสดุ และอวัยวะสัมผัส คำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์มีความสัมพันธ์กับโลกทัศน์และวัฒนธรรมไทยโดยสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งของอื่นๆ ที่ปรากฏแวดล้อมในวัฒนธรรมไทย และระบบคิดทางกายภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีการเชื่อมโยงชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์กับสิ่งของอื่นๆ คน สัตว์ พืช และความคิดอย่างไร

การพบโครงสร้างไวยากรณ์ของคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ที่มีความซับซ้อนและอาศัยข้อมูลที่หลากหลาย กล่าวคือนอกจากด้านวากยสัมพันธ์แล้ว ยังต้องอาศัยข้อมูลด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์ อรรถศาสตร์ และอื่นๆ ในการอธิบาย ในด้านวากยสัมพันธ์นั้นผลการวิจัยได้ต่อยอดให้เห็นว่าการที่จะเข้าใจหน่วยไวยากรณ์ระดับคำได้นั้น ยังต้องมีข้อมูลในระดับที่เหนือกว่าคำคือวลี ประโยค และข้อความแวดล้อม ซึ่งทุกระดับเหล่านี้ไม่ได้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นไปตามลำดับดังที่ปรากฏในการจัดการความรู้แนวดั้งเดิมที่หน่วยในระดับคำต้องทำความเข้าใจก่อนวลี ประโยค และข้อความตามลำดับ แท้จริงแล้วในภาษาหนึ่งๆ นั้นการที่จะเข้าใจหน่วยไวยากรณ์หมวดหมู่คำได้จำเป็นต้องเข้าใจหมวดหมู่ไวยากรณ์อื่นๆ ไปพร้อมกันและในลักษณะหมวดหมู่ที่ทับซ้อนกันหรือแม้กระทั่งก่อนที่จะเข้าใจไวยากรณ์ระดับคำเสียด้วยซ้ำไป ดังแสดงในแผนภาพ

ภาพที่ 17 หมวดหมู่ไวยากรณ์ในมุมมองของทฤษฎีไวยากรณ์แนวดั้งเดิมและแนวหน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา

ผลการศึกษาด้านอรรถศาสตร์มีความน่าสนใจไม่น้อยไปกว่าด้านไวยากรณ์ โดยแสดงให้เห็นถึงจินตนาการของคนไทยเกี่ยวกับหมวดหมู่เครื่องยนต์กลไก ที่มีการข้ามหมวดหมู่ไปถึงสิ่งของเครื่องใช้อื่นๆ บ้านเรือน คน สัตว์ พืช และระบบคิดทางกายภาพ เพื่อนำมาช่วยอธิบายความหมายของคำเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ ซึ่งพบเป็นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกหมวดหมู่ อันส่งผลให้หมวดหมู่ชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ในมโนทัศน์ของคนไทยมีโครงสร้างที่ซับซ้อน เมื่อเทียบกับในภาษาวัฒนธรรมอื่นๆ เช่นภาษาอังกฤษ ซึ่งไม่ซับซ้อนและเข้าใจได้ง่ายกว่า ยกตัวอย่างเช่น ภาษาไทยเรียกชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์บางอันว่า หมวกลิ้น ไส้กรอง เสื้อสูบ ภาษาอังกฤษจะเรียกว่า oil seal, filter และ cylinder block ตามลำดับ โดยภาษาอังกฤษมีคำเรียกที่เฉพาะกว่า

ผลการวิจัยด้านอรรถศาสตร์ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือในเรื่องของความหมายเชิงจินตภาพที่พบลักษณะที่ไม่เคยปรากฏว่ามีกรกล่าวถึงในงานที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุผลที่ไม่ปรากฏพบหรือไม่ได้แสดงให้เห็นประจักษ์หรือด้วยสาเหตุใดก็ตาม นั่นคือความหมายคำนามนัย พบโดยปรากฏคำในระดับสูงกว่าขึ้นส่วนหรืออะไหล่รถยนต์หนึ่งๆ คือ *เครื่อง* และ *อุปกรณ์* ในตำแหน่งคำหลัก (คำหน้า) ของคำเรียกขึ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์จำนวนหนึ่ง (เช่น *เครื่องแปลงไฟฟ้า อุปกรณ์วัดแสงอาทิตย์* ฯลฯ) ใช้ในกรณีที่น่าที่หรือรูปลักษณะของขึ้นส่วนหรืออะไหล่หนึ่งๆ ยากต่อการระบุ ปรากฏการณ์ทางความหมายในหมวดหมู่คำเรียกขึ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ลักษณะคล้ายกับกรณีของคนไทยเรียกสิ่งของในหมวดหมู่อื่นๆ ด้วย เช่น *เครื่องแต่งกาย เครื่องปรุง เครื่องเรือน* ฯลฯ ที่ *เครื่อง* หมายถึงสิ่งของหลากหลายชนิดประกอบกันในการทำกิจกรรม

เนื่องจากงานวิจัยนี้มีขอบเขตจำกัดอยู่ที่ขึ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์ คำศัพท์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับรถยนต์ อาทิ อาการ เช่น *สะดุด กระตุก เดินเบา* ฯลฯ สภาพ เช่น *ไฟแก็ ไฟอ่อน* ฯลฯ เชื้อเพลิง เช่น *เบนซิน น้ำมัน* สารเติมแต่ง ฯลฯ เหตุการณ์ เช่น *การจุดระเบิดในท่อไอเสีย การเผาไหม้ การไถลบนพื้นเปียก* ฯลฯ ตลอดจน การขับขี่ยอดยานบนท้องถนน เช่น *ตัดโค้ง กินเลน* ฯลฯ เหล่านี้ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาวิเคราะห์ในแนวอรรถศาสตร์ปริชานและแม้กระทั่งในแนวคิดชนวิทยาหรือมานุษยวิทยาที่ต่อยอดออกไป

บรรณานุกรม

- เทคนิคคาร์.คอม “เจาะลึกเกี่ยวกับอะไหล่รถยนต์”. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2562. จาก <http://www.technicar.com>
- ราชบัณฑิตยสภา. (2550). *พจนานุกรมศัพท์ยานยนต์และเครื่องยนต์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). *พจนานุกรมศัพท์ยานยนต์และเครื่องยนต์ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วัลลภ มากมี. (2556). *ช่างยนต์*. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2562. จาก <https://vallop-automechanics.blogspot.com>.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา และสุพัตรา จิรันทนาภรณ์. (2556). การศึกษาคำเรียกชื่อพืชในภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือ. *วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(1), 72-92.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2555). ชูดกริยาในภาษาไทย: กริยาเรียงหรืออื่นใด. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 31(2), 36-61. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). *คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย : การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พฤษศาสตร์ชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2559). คำบ่งกลุ่มนาม. *วารสารสงขลานครินทร์ (ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์)*, 22(2), 91-122.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2560). ชื่อพืชโลกทัศน์และภูมิปัญญาไทครั้งภูมิภาคเหนือตอนล่าง. *วารสารอารยธรรมศึกษา ไชย-สาละวิน*, 8(1), 261-286.
- อะไหล่รถยนต์ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2562. จาก <http://caronlineparts.com>
- Bauer, Laurie. (1983). *English Word-Formation*. Cambridge Textbooks in Linguistics. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Bauer, Laurie. (1992). Lexicalization and level ordering. *Linguistics*, 30, 561-568.

- Brinton, Laurel J. and Traugott, Elizabeth C. (2005). *Lexicalization and Language Change*. (Research surveys in linguistics). Cambridge: Cambridge University Press.
- Brown, Roger. (1958). How shall a thing be called? *Psychological Review*, 65, 14-21.
- Downing, Pamela. (1977). On the creation and use of English nominal compounds. *Language*, 810-842.
- Fillmore, Charles. (1982). Frame semantics. In Linguistic Society of Korea (ed.). *Linguistics in the Morning Calm*, 11-38.
- Givón, Talmy. (2001). *Syntax Vol.I,II*. Amsterdam, the Netherlands and Philadelphia, USA: John Benjamins Publishing Company.
- Kay, Paul and Mcdaniel, Chad K. (1978). The Linguistic Significance of the Meanings of Basic Color Terms. *Language*, 54, 610-46.
- Lakoff, George and Johnson, Mark. (1980). *Metaphor We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, George. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George. (1995). *"Women, fire, and dangerous things" The Importance of Categorization*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lambrecht, Knud. (1994). *Information Structure and Sentence Form: Topic, Focus and the Mental Representations of Discourse Referents*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levi, Judith N. (1978). *The Syntax and Semantics of Complex Nominals*. New York: Academic Press.
- Rosch, Eleanor, Simpson, Charles and Miller, Robert C. (1976). Structural Bases of Typicality Effects. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 2, 491-502.
- Rosch, Eleanor. (1973). Natural Categories. *Cognitive Psychology*, 4, 328-350.
- Rosch, Eleanor. (1977). Human categorization. In Warren, N. (ed.), *Studies in Cross-cultural Psychology*, (pp. 1-49). London: Academic.
- Rosch, Eleanor. (1978). Principles of categorization. In Rosch and Lloyd (eds.), *Cognition and Categorization*, 27-48.
- Ryder, Mary Ellen. (1999). Complex -er nominals: Where grammaticalization and lexicalization meet? In Ellen Contini-Morava and Yishai Tobin, (eds.), *Between Grammar and Lexicon*, (pp. 291-147). Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Saleh and Wongwattana. (2019). Linguistic Characteristics of Village Typonyms in Yala Province: An Analysis of Functional-Typological Grammar. *PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research*, 18(1), 48-92.
- Selkirk, Elisabeth O. (1982). *The Syntax of Words*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Wongwattana, Unchalee S. (2011). A reflection of Thai culture in Thai plant names. *Manusya: Journal of Humanities*, 14(1), 79-97.
- Wongwattana, Unchalee S. (2016). Word Compounding in Tai Dam: A Reflection of People World View and Culture. *Journal of Mekong Societies*, 12(2), 103-136.
- Wongwattana, Unchalee S. (2018). Syntactic compound words in Tai Krang. *MANUSYA: Journal of Humanities*, 21(1), 106-121.